

VLOGA PRIPADNIKOV SLOVENSКИH AVTOHTONIH MANJŠIN V SOSEDNJIH DRŽAVAH IN SLOVENSКИH IZSELJENCEV V OSAMOSVAJANJU SLOVENIJE

Matjaž KLEMENČIČ

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: matjaz.klemencic@um.si

IZVLEČEK

Avtor članka poskuša odgovoriti na vprašanje, koliko so aktivnosti zamejskih Slovencev in slovenskih izseljencev prispevale, da so njihove nove domovine priznale neodvisnost Slovenije. Na podlagi originalnih arhivskih virov, časopisnih prispevkov in dostopne literature ugotavlja, da so pripadniki slovenskih avtohtonih manjšin v zamejstvu ter slovenski izseljenci takrat pokazali veliko zanimanje za Slovenijo in so v prizadevanjih za priznanje slovenske neodvisnosti s strani njihovih novih domovin pokazali visoko stopnjo enotnosti. Čeprav priznanje Slovenije primarno ni bilo rezultat njihovih pritiskov na vlade držav njihove poselitve, je treba priznati dosežke teh skupnosti, ki so vplivale na politiko svojih držav do Slovenije.

Ključne besede: Slovenija, slovenske avtohtone manjšine, slovensko izseljenstvo, mednarodna skupnost, osamosvojitve, mednarodno priznanje

IL RUOLO DELLE MINORANZE SLOVENE NEGLI STATI VICINI E DELLA DIASPORA SLOVENA NELL’AFFERMAZIONE DELLA SLOVENIA INDIPENDENTE

SINTESI

L’articolo si propone di illustrare le attività delle minoranze slovene in Italia, Austria e Ungheria e dai membri della diaspora slovena ai fini del riconoscimento internazionale della Slovenia. A quanto risulta dall’attenta disamina di fonti d’archivio e di fonti provenienti dalla stampa e da indagini preliminari, le menzionate comunità mostrarono grande interesse per il percorso imboccato dalla Slovenia e si impegnarono molto presso i rispettivi stati per cercare di favorirne il riconoscimento. Le campagne intraprese dagli sloveni stanziati all’estero non furono tuttavia determinanti per l’effettivo riconoscimento internazionale, ciononostante non va però sottovalutata l’influenza che esercitarono sulla politica dei rispettivi stati di residenza a favore di una Slovenia indipendente.

Parole chiave: Slovenia, minoranze autoctone slovene, diaspora slovena, comunità internazionale, indipendenza, riconoscimento internazionale

UVOD

Slovenija je začela proces osamosvajanja v enem od prelomnih obdobjev svetovne zgodovine, ki sta ga zaznamovala padec berlinskega zidu novembra 1989 in v povezavi z njim konec hladne vojne. Odločitev Slovenije in Hrvaške za neodvisnost je precej vznemirila mednarodno skupnost. Najbolj zaskrbljeni so bili politiki držav Evropske skupnosti (ES; po 1992 Evropske unije – EU), saj so se bali množice priseljencev iz srednjevzhodne in vzhodne Evrope ter Sovjetske zveze. Strah so utemeljevali z dejstvom, da se je samo v letih 1989 in 1990 z omenjenih območij priselilo v zahodno Evropo 1,3 milijona ljudi (Ghosh, 2000, 8). Še bolj je mednarodno skupnost skrbelo, da bi morebiten razpad Jugoslavije destabiliziral ves Balkan in okreplil separatistične težnje v drugih državah. Skrbela jih je tudi Sovjetska zveza, katere jedrska oborožitev bi ob morebitnem razpadu lahko ostala brez nadzora. Zato si je mednarodna skupnost na vse načine prizadevala ohraniti ozemeljsko celovitost Jugoslavije (Klemenčič, 2009; Pirjevec, 1995, 422–425).

V prid osamosvojitvi Slovenije ni bila niti Helsinška sklepna listina, temeljni dokument in politična podlaga za delovanje Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), s katero so se podpisnice, tudi Jugoslavija, med drugim zavezale k nedotakljivosti državnih meja v Evropi.¹

Niti grožnje vodstva Jugoslovanske ljudske armade (JLA), da si za ohranitev državne enotnosti lahko privoščijo tudi 100.000 človeških žrtev, niso omajale stališč mednarodne skupnosti (Benson, 2001, 159; Ramet, 1992, 255–257). To potrjuje izjava italijanskega zunanjega ministra Giannija De Michelisa, ki je spomladi 1991 slovenskim sogovornikom dejal: »*Gospoda moja, v Evropi ni več prostora za nove države in vi se zagotovo ne želite preseliti na drugo celino*« (Reuter, 1993, 333). Slovenije in Hrvaške niso podpirale niti ZDA, kar je nakazoval poziv ameriškega državnega sekretarja Jamesa Bakerja članicam OVSE 18. junija 1991 v Berlinu, naj storijo vse za ohranitev enotnosti držav v vzhodni Evropi (New York Times, 19. 6. 1991, A13). Tri dni pozneje je Baker med obiskom v Beogradu izjavil, da želijo ZDA enotno in demokratično Jugoslavijo (Hutchings, 1997, 311), ter poudaril, da ZDA ne bodo priznale enostranske razglasitve neodvisnosti Slovenije in Hrvaške.² Izjavo so jugoslovanske oblasti razumele kot podporo za akcijo proti Sloveniji in JLA je nastopila s silo, ko sta Slovenija in Hrvaška 25. junija 1991 razglasili neodvisnost (Woodward, 1995, 161).

V teh razmerah so slovenski politiki kmalu po prvih demokratičnih volitvah v Sloveniji obiskali predstavnike slovenskih avtohtonih manjšin in pomembnejše naselbi-

ne slovenskih izseljencev po svetu ter vzpostavili stike z voditelji slovenskih organizacij in jih prosili za podporo ob morebitni razglasitvi slovenske neodvisnosti (Klemenčič, 1996, 401). Tedaj je prišlo tudi do sprememb v političnem delovanju med zamejskimi Slovenci in slovenskimi izseljenci v odnosu do stare domovine. Ti so se, z izjemo v ZDA, kjer so imeli svoje organizacijske strukture, organizirali v Svetovnem slovenskem kongresu (SSK), ki so ga po zgledu Judov organizirali kot ustanovo civilne družbe. Namen SSK je bilo povezovanje in združitev Slovencev doma in po svetu na temelju zavezanosti slovenstvu, ne glede na njihovo politično prepričanje. Ena najpomembnejših akcij SSK pod vodstvom Bojana Brezigarja iz Trsta je bila kampanja za priznanje neodvisnosti Slovenije v času od 26. junija do 15. januarja 1992. Ustanovni kongres SSK je v Ljubljani zasedal ravno v dneih razglasitve neodvisnosti Republike Slovenije in udeleženci so tako bili priče napada JLA na Slovenijo. Po vrnitvi v svoje domovine so aktivirali slovenske skupnosti v prizadevanjih za priznanje neodvisnosti Slovenije (Klemenčič, 1996, 574; Bonutti, 2015, 230–231).

Ob tem se zastavlja vprašanje, koliko so aktivnosti zamejskih Slovencev in slovenskih izseljencev prispevale, da so njihove domovine priznale neodvisnost Slovenije. Dejstvo je, da so slovenski politiki takrat ob vseh pomembnejših korakih prosili predstavnike slovenskih manjšin in izseljencev za podporo ter sodelovanje, saj so bili ti takrat praktično edini, na katere so se lahko oprli. Slovenci zunaj Republike Slovenije so v ključnih trenutkih po svojih močeh poskušali vplivati na politike v svojih novih domovinah, da bi podprli Slovenijo, nekateri pa so prevzeli tudi vlogo prvih diplomatskih predstavnikov Republike Slovenije.

SLOVENCi V ITALIJI

Slovenska manjšina v Italiji je z odobravanjem sprejela razglasitev neodvisnosti Slovenije in hkrati ostro obsodila agresijo JLA na Slovenijo. Že 28. junija 1991 so njeni predstavniki v pismu predsedniku italijanske vlade Giuliju Andreottiju in zunanjemu ministru De Michelisu italijansko vlado pozvali, naj Italija kot predsedujoča ES ukrene vse »za takojšnje prenehanje oboroženega nasilja« in priznanje neodvisnosti Slovenije ter Hrvaške.³ Med podpisniki je bil tudi senator Stojan Spetič, ki je v senatu predsednika vlade med drugim vprašal, zakaj vlada ne začne postopka za priznanje Slovenije in Hrvaške, saj bi to pomagalo »k ponovni vzpostavitvi dialoga in postopnemu vključevanju suverenih držav v zvezno strukturo« (Primorski dnevnik, 1. 7. 1991, 3).

Podobne zahteve so bile izražene tudi 30. junija 1991 na množičnih protestnih shodih v Trstu in Gorici.

1 Helsinki Final Act. Conference on Security and Co-operation in Europe, Helsinki, 1975, <http://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true> (15. 1. 2017).

2 New York Times, 22. 6. 1991: Baker Urges End to Yugoslav Rift, A1, A4.

3 Primorski dnevnik, 29. 6. 1991: Ustaviti agresijo, 1.

Pobudnice za tržaško prireditev na trgu Unità so bile italijanske in slovenske manjšinske organizacije (Novi list, 4. 7. 1991, 3). Po protestnem shodu je bil sprejet sklep o ustanovitvi posebnega kriznega štaba, ki naj bi koordiniral akcije v podporo okupirani Sloveniji (Primorski dnevnik, 1. 7. 1991, 5).

Predstavniki slovenske manjšine v Italiji so sodelovali tudi s predstavniki slovenskih manjšin v Avstriji in na Madžarskem. Rezultat sodelovanja je skupna izjava, v kateri je bil tudi poziv državam, »katerih državljani smo«, in celotni mednarodni skupnosti, naj spoštuje »slovensko odločitev za samostojnost, suverenost in neodvisnost« (Novi list, 1. 8. 1991, 1).

V času, ko je bila italijanska vlada še zadržana do diplomatskega priznanja Slovenije, so organizacije slovenske manjšine iskale podporo pri predstavnikih drugih narodnih manjšin v Italiji. Tako se je tajnik stranke Slovenska skupnost Ivo Jevnikar v Aostii sestal s predstavniki stranke francosko govoreče manjšine, *Unione Valdôtaine* (Primorski dnevnik, 20. 7. 1991, 3), 22. julija 1991 pa ga je v Bocnu sprejel predsednik pokrajinskega odbora Južne Tirolske Louis Durnwalder. V delegaciji sta bila še podpredsednik slovenskega parlamenta Vitodrag Pukl in član komisije za mednarodne odnose Žare Pregl (Novi list, 1. 8. 1991, 1–2). Izkazalo se je, da so osebna poznanstva imela pomembno vlogo pri političnih ter osebnih stikih na deželni in državni ravni. Tako je na pobudo Bojana Brezigarja v začetku julija Ljubljano obiskala delegacija dežel Furlanije–Julijske krajine s predsednikom Adrianom Biasuttijem, Veneta s predsednikom Gianfrancom Cremonesejem in Trentina–Zgornjega Poadižja s predsednikom Tarcisio Andreolijem (Primorski dnevnik, 3. 7. 1991, 10). Dokler spoznanje o nujnosti diplomatskega priznanja Slovenije ni prodrlo tudi v sam politični vrh italijanske države, je imela slovenska osamosvojitve največje zagovornike v predstavnikih omenjenih dežel (Kristen, 2007a, 185–287).

Nekateri poslanci italijanskega parlamenta so se za priznanje Slovenije zavzeli že 2. julija v poslanski zbornici. Ob poslancih manjšin so bili to še nekateri poslanci krščanskih demokratov in Demokratične stranke levice ter tajnik liberalne stranke Renato Altissimi (Primorski dnevnik, 5. 7. 1991, 3; CDRS, 2. 7. 1991, 85027–85030; 3. 7. 1991, 85053–85075). Zahteve Slovenije je podpirala tudi zunajparlamentarna Severna liga s predsednikom Umberto Bossijem. Velik premik k podpori Slovenije se je zgodil ob jesenski parlamentarni razpravi (CDRS, 25. 9. 1991, 87180–87199; CDRS, 8. 10. 1991, 87658–87662; CDRS, 23. 10. 1991, 88530–88600). Še pred tem je na naslov kabineta predsednika vlade Andreottija prišlo tisoče razglednic z napisom »Si al riconoscimento delle Repubbliche di Slovenia e Croazia«, ki jih je v dvajset tisoč izvodih natisnilo goriško združenje Italia–Slovenia (Primorski dnevnik, 29. 9. 1991, 9). 23. oktobra 1991 je Poslanska zbornica sprejela resolucijo o smernicah italijanske zu-

nanje politike, v kateri je bilo med drugim zapisano, naj vlada prizna Slovenijo in Hrvaško ter naj si prizadeva za čim večjo zaščito italijanske manjšine v obeh državah, a zagotovi tudi ustrezno manjšinsko varstvo Slovincem v Italiji (Primorski dnevnik, 24. 10. 1991, 9). Pozneje je italijanska politika začela diplomatsko priznanje pogovarjati s slovenskim in hrvaškim podpisom tristranskega sporazuma (Kristen, 2007a, 287). V tej pat poziciji je Sloveniji šla na roko odločitev Nemčije, da bo decembra 1991 priznala Slovenijo, ne glede na pomisleke Italije in nekaterih drugih članic ES (Gombač, 1996, 145). Tako je Italija z drugimi članicami ES Slovenijo priznala 15. januarja 1992.

SLOVENC V AVSTRIJI

Zaradi geografske, zgodovinske, prometne in gospodarske povezanosti avstrijske Koroške s Slovenijo so zlasti na Koroškem pa tudi na avstrijskem Štajerskem ter na Dunaju zavzeto spremljali proces demokratizacije in osamosvajanja Slovenije. Z družbenimi spremembami v Sloveniji se je že zgodaj identificiral zlasti krščansko-demokratski del slovenske manjšine. Zaradi ideološke bližine in osebnih povezav s predsednikom slovenske vlade Lojzeto Peterletom sta Karl Smolle, poslanec avstrijskega parlamenta, ter Borut Sommeregger omogočala slovenskim politikom stike z avstrijskimi politiki in postavljala zametke slovenske diplomatske mreže v Avstriji (Stergar, 2005, 37). Tako je na Dunaju že 1. novembra 1990 začelo pod vodstvom Smolleja delovati »Predstavništvo Republike Slovenije v Avstriji«, ena najpomembnejših komunikacijskih točk, preko katere je Slovenija zlasti med »desetdnevno vojno« seznanjala svet z dogodki na svojem ozemlju (Klemenčič, Klemenčič, 2010, 369–381).

Primere podpore koroških Slovencev demokratizaciji in osamosvajanju Slovenije je bilo mogoče najti v uvodnikih Janka Kulmescha in Jožeta Wakouniga v *Našem tedniku* že poleti 1988, ob začetku vojaškega sodnega »procesa proti četverici« (Naš tednik, 22. 7. 1988, 2–3). Takrat so se s protestno izjavo oglasili tudi koroški slovenski literati, ob sklepu procesa pa je bilo 18. septembra 1988 v Celovcu organizirano solidarnostno zborovanje. Septembra 1989 so koroški Slovenci pozdravili ustavne spremembe v Sloveniji, od januarja do konca marca 1990 pa so sodelovali na zborovanjih novih slovenskih političnih strank. Na Demosovih shodih niso spregovorili le predstavniki koroške slovenske »desnice« (Karl Smolle, Borut Sommeregger, Reginald Vospornik, Janko Zerzer), ampak tudi »levice« (Feliks Wieser, Marjan Sturm). Predstavniki osrednjih organizacij koroških Slovencev so 23. in 26. decembra 1990 sodelovali pri ugotavljanju in razglasitvi rezultatov plebiscita o slovenski državni suverenosti. Vse od takrat so si na Dunaju in v evropskih krogih prizadevali za priznanje suverenosti in državne samostojnosti Slovenije (Stergar, 2005).

Različno pa so se do jeseni 1991 na dogodke v Sloveniji odzivali avstrijski politiki. Medtem ko je kancler Franz Vranitzky sledil politiki evropskih socialističnih strank v podpori enotni Jugoslaviji, je bil zunanji minister Alois Mock iz ljudske stranke zagovornik mednarodnega priznanja Slovenije in Hrvaške (Klemenčič, 2009, 158–159). Tako ni bilo presenečenje, da se predstavniki zvezne vlade slovesnosti ob razglasitvi slovenske samostojnosti niso udeležili. Slovesnosti se je udeležilo več deželnih glavarjev, med njimi tudi le nekaj dni prej izvoljeni koroški deželni glavar Christof Zernatto (Klemenčič, Klemenčič, 2010, 402–403).

Zelo intenzivna je bila dejavnost koroških Slovencev med »desetdnevno vojno«. Poleg številnih solidarnostnih in protestnih izjav ter pisem so v Celovcu in na Dunaju pripravili več zborovanj. Do konca leta 1991 so se nato vrstile akcije za zbiranje materialne in denarne pomoči za odpravo posledic vojne v Sloveniji, predvsem pa akcije za mednarodno priznanje Slovenije (Klemenčič, Klemenčič, 2010, 393–398).

SLOVENCi NA MADŽARSKEM

Tudi porabski Slovenci so se aktivno vključili v procese za priznanje Slovenije kot neodvisne države. Pri tem so imeli pomembno vlogo voditelji Zveze Slovencev na Madžarskem, (apolitične) osrednje organizacije porabskih Slovencev, čeprav je bila ta ustanovljena šele oktobra leta 1990 (Munda Hirnök, 2007, 289). Že tri dni po razglasitvi slovenske samostojnosti so pomembnejšim madžarskim politikom ter osrednjim madžarskim medijem poslali odprto pismo, v katerem so od madžarske vlade zahtevali obsodbo agresije JLA in diplomatsko priznanje Slovenije.⁴ Nanj se je že 3. julija odzval odbor Madžarskega demokratskega foruma v Železni županiji. Ker je bilo sodelovanje med Železno županijo in Slovenijo že v preteklosti razvito v okviru Skupnosti Alpe-Jadran in so se predstavniki Železne (in tudi Zalske) županije udeležili slovesnosti ob razglasitvi neodvisnosti Slovenije, so člani odbora izrazili politično podporo diplomatskemu priznanju Slovenije in pripravljenost ji pomagati.⁵

Pozen odgovor predsednika madžarskega parlamenta⁶ in Urada predsednika Republike Madžarske⁷ na odprto pismo priča, da je Madžarska takrat čakala na reakcije mednarodne skupnosti. Ta previdna stališča niso presenetila, saj je Madžarska mejila na tri repu-

blike nekdanje Jugoslavije (zdaj samostojne države), s katerimi jo vežejo zgodovinske in druge vezi. V vseh živijo pripadniki madžarske manjšine in Madžarska se je bala, da bi razpad Jugoslavije poslabšal položaj manjšin (Munda Hirnök, 2007, 295). To potrjuje tudi izjava takratnega madžarskega zunanjega ministra Géze Jeszenszkega, da Madžarska želi »prijateljske« odnose s Slovenijo in Hrvaško ter »korektne« s Srbijo (Klemenčič, 2009, 157).

SLOVENSki IZSELJENCI V ZAHODNI EVROPI

Za priznanje neodvisnosti Slovenije so se zavzemali tudi slovenski izseljenci v državah zahodne Evrope. V **Nemčiji** so priznanje Slovenije od nemške vlade zahtevali tako posamezniki kot tudi Slovenci, združeni v kulturnih društvih. 1. julija so organizirali mirovni shod v Ingolstadtu, kjer je okrog petsto udeležencev sprejelo resolucijo, v kateri so od mestnega sveta Ingolstadta zahtevali priznanje neodvisnosti Slovenije. Predlagali so, da bi resolucijo sprejela tudi bavarski deželni ter nemški državni parlament. Franz Götz, predstavnik Socialdemokratske stranke, je poslance bavarskega deželnega parlamenta dejansko seznanil z dogodki v Sloveniji (Klemenčič, 1996, 578). Za ustavitev nasilja JLA v Sloveniji in za priznanje slovenske neodvisnosti so si prizadevali tudi člani združenja Pro Slovenia iz Ulma⁸ in slovenski izseljenci v pokrajini Baden-Württemberg.

Pomembno je bilo tudi delovanje dr. Dušana Nendla,⁹ ki je 31. julija 1991 v pismu nemškemu zunanjemu ministru Hansu-Dietrichu Genscherju zahtevo po priznanju Slovenije podkrepil tudi z gospodarskimi interesi Nemčije in Evropske gospodarske skupnosti. Zanimivo je, da je Nendl že novembra 1987 Genscherja¹⁰ v pismu opozoril na nevarnost »libanonizacije« Jugoslavije (Klemenčič, 1996, 578). Omeniti je treba še tržaškega Slovenca Petra Merkuja, elektroinženirja pri Siemensu. Leta 1991 je v pismih predsednikom držav in vlad ter zunanjim ministrom držav ES, predsedniku Češkoslovaške Vaclavu Havlu, predsedniku ZDA Georgeu Bushu st., generalnemu sekretarju OZN ter Svetemu sedežu v Vatikanu zagovarjal neodvisnost Slovenije in politike pozival k diplomatskemu priznanju Slovenije.¹¹

V **Veliki Britaniji** je skupina intelektualcev različnih narodnosti novembra 1990 ustanovila »Komite za zaščito demokracije v Jugoslaviji«, ki je 19. januarja 1991 organiziral protestni shod pred jugoslovanskim

4 AZSM, Pismo Jozsefa Hirnöka, predsednika Zveze Slovencev na Madžarskem, Fodorju Gáborju, predsedniku odbora za človekove pravice, manjšine in verske zadeve, 28. 6. 1991.

5 AZSM, Pismo Gusztáva Heckenasta, predsednika Madžarskega demokratskega foruma za Železno županijo, Jozsefu Hirnöku, 3. 7. 1991.

6 AZSM, Pismo Szabada Györgyja, predsednika Državnega zbora Madžarske, Jozsefu Hirnöku, 7. 8. 1991.

7 AZSM, Pismo Lašzla Regéczy-Nagyja, vodje urada predsednika Madžarske, Jozsefu Hirnöku, 2. 8. 1991.

8 ASIM, Apel združenja Pro Slovenia, 11. 7. 1991.

9 Dušan Nendl (1925, Dravograd – 2010, Celje) je 1966 doktoriral na Univerzi v Aachnu, kjer je bil do leta 1976 zaposlen kot znanstveni asistent. Nato se je kot razvojni inženir zaposlil v MAN-u, kjer je ostal do leta 1991, ko se je vrnil v Slovenijo.

10 Kopiji obeh pisem sta v avtorjevi lasti.

11 AINV, Fond Merku, mapa »Mednarodna korespondenca 1991/1992«.

veleposlaništvom v Londonu, 9. marca pa na london-skem Trafalgar Squaru. Ob napadu JLA na Slovenijo se je slovenski del komiteja preoblikoval v Slovenski krizni center. Ta nepolitična skupina, ki je brez vnaprej določenega programa in brez formalnega članstva delovala za priznanje slovenske samostojnosti, je 29. junija ustanovila glasilo *The Slovenian Newsletter* kot odgovor na nenaklonjeno britansko javno mnenje do neodvisnosti Slovenije (Klemenčič, 2005, 269).

7. julija je Konferenca za Veliko Britanijo SSK na Trafalgar Squaru organizirala shod v podporo neodvisnosti Slovenije. Govorniki so bili tudi predstavniki nekaterih britanskih političnih strank: liberalne, laburistične, stranke Zelenih itd. Izraz podpore so organizatorjem shoda poslali tudi predsednik Litve Vytautas Landsbergis, predsednik Liberalno-demokratske stranke Paddy Ashdown, podpredsednik Konservativne stranke sir Geoffrey Pattie idr. Med shodom je bilo zbranih okrog tisoč podpisov za peticijo predsedniku vlade Johnu Majorju (*The Slovenian Newsletter*, 17. 7. 1991, 5). Poleg peticij in zbiranja podpisov je bilo pomembno tudi parlamentarno lobiranje. Šele po zaslugi posameznikov in skupin, ki so lobirale za Slovenijo, so mnogi Britanci uvideli, da ne poznajo ozadja jugoslovanske krize (Klemenčič, 2005, 270).

Priznanje Slovenije so v pismih, ki so jih pošiljali britanskim politikom, članom evropskega parlamenta in nekaterim mednarodnim ustanovam, zahtevali tudi mnogi posamezniki. Tako je Joe Pogatchnik, glasbenik iz Bedforda, v imenu slovenske skupnosti v Bedfordshireu 29. junija 1991 pisal predsedniku vlade Johnu Majorju in zahteval, naj Velika Britanija in države ES priznajo Slovenijo.¹² Pismo s podobno vsebino je bilo z Urada Republike Slovenije v Veliki Britaniji 17. oktobra 1991 poslano tudi predsednikom držav in vlad ter zunanjim ministrom držav Britanske skupnosti narodov [Commonwealth].¹³ Podobno vsebino je imel tudi dopis Andrewa Hartleyja, ki so ga člani Slovenskega kriznega centra poslali vsem britanskim parlamentarcem. Odgovor poslancev je bil zelo raznolik: nekateri so podpirali samostojnost Slovenije, drugi so ji nasprotovali. S poslanci, ki so Sloveniji izkazali naklonjenost, so bili navezani tesnejši stiki. Tako je Zvezdan Pirtošek oktobra 1991 komisiji za zunanje zadeve britanskega parlamenta predložil mnenje o razmerah v Jugoslaviji. Na pobudo Sloveniji naklonjenih poslancev je bil parlamentu predložen osnutek za priznanje Slovenije, s katerim so bili poslanci seznanjeni 20. novembra (Klemenčič, 2005, 271). Velika Britanija je Slovenijo priznala 15. januarja 1992 skupaj z drugimi državami ES.

V **Franciji** so ugledni astrofizik slovenskega rodu Janez Zoreč, univerzitetni profesor zgodovine dr. Georges

Castellan in baron Jean De Miceli s skupino slovenskih ter francoskih somišljenikov novembra 1990 v Parizu ustanovili društvo Francija–Slovenija. Člani društva so med aprilom in junijem 1991 organizirali več obiskov slovenskih politikov v Franciji. Po intervenciji JLA v Sloveniji so člani društva natisnili letak, v katerem so pojasnili razloge za razglasitev neodvisnosti Slovenije, in ga v 100.000 izvodih poslali mnogim vplivnim Francozom. Na dogodke v Sloveniji so se odzvali tudi slovenski izseljenci iz Aumetza. Na pobudo tamkajšnjega Združenja delavcev slovenskega rodu [Association des Travailleurs Slovène d'Origine] so v začetku julija 1991 poslali pismo francoskemu predsedniku Françoisu Mitterandu in jugoslovanskemu ambasadorju v Parizu, v katerem so zahtevali končanje intervencije JLA v Sloveniji.¹⁴ Pismo s podobno vsebino je jugoslovanskemu ambasadorju v Parizu poslal tudi Anton Pišlar, predsednik omenjenega društva iz Aumetza.

V **Švici** so se člani društva Pro cultura Slovenica skupaj z drugimi slovenskimi izseljenci posvetili informiranju švicarske javnosti o dogodkih v Sloveniji in zahtevi Slovenije po samostojnosti. V ta namen je bila v začetku oktobra 1991 v Schaffhausnu tudi slovesna maša za samostojno Slovenijo, ki jo je vodil pater Robert Podgoršek. Udeležilo se je več kot 2.000 vernikov, od tega polovica delavcev na začasnem delu v Švici in številni domačini, ki so podpirali Slovenijo v njenih prizadevanjih za neodvisnost. Dan pred tem so predstavniki slovenskih klubov in urednik *Zuricher Nachrichten* izročili predsedniku švicarske konfederacije peticijo s 5.800 podpisi z zahtevo za priznanje samostojne Slovenije (Slovenec, 10. 10. 1991, 9).

V Nieuwegeinu na **Nizozemskem** so slovenski izseljenci 7. julija 1991 organizirali Komite za priznanje Slovenije. V njegovo delovanje so se vključili tudi člani Konference za Nizozemsko pri SSK. Namen komiteja je bil informirati nizozemsko javnost in s pomočjo peticij pri nizozemski vladi vplivati na priznanje Slovenije. Eno od peticij so posredovali predstavnikom vseh strank nizozemskega parlamenta, s katerimi so se sestali 11. julija 1991. Na srečanju je nizozemski zunanji minister Van der Broek govoril o posredovanju na Brionih, vsi predstavniki strank pa so od članov komiteja dobili informacije o vzrokih za osamosvojitve Slovenije.¹⁵ O omenjenih vzrokih je predsednik komiteja Frank van Krevel 9. avgusta objavil zapis v najvplivnejšem nizozemskem dnevniku.¹⁶ Septembra 1991 je komite pripravil obisk slovenske in hrvaške delegacije pod vodstvom podpredsednika skupščine Republike Slovenije Vaneta Gošnika in predsednika hrvaškega parlamenta Žarka Domjana na Nizozemskem. Obe delegaciji sta

12 ASIM, Pismo Josepha Pogachnika britanskemu ministrskemu predsedniku Johnu Majorju, 29. 6. 1991.

13 AKSK, Pismo Urada Republike Slovenije v Veliki Britaniji »to the Heads of State, Prime Ministers and Ministers, The Commonwealth Nations«, 17. 10. 1991.

14 ASIM, Pismo tajnika Združenja delavcev slovenskega porekla v Aumetzu, Ivana Tolmajnerja, Slovenski izseljenski matici, 10. 7. 1991.

15 ASIM, Pismo predsednika Komiteja za priznanje Slovenije Franka van Krevela Gabi Heimar, 30. 7. 1991.

16 ASIM, Pismo predsednika Komiteja za priznanje Slovenije Franka van Krevela Gabi Heimar, 9. 8. 1991.

bili gostji na zasedanju zunanjepolitičnega odbora nizozemskega parlamenta, pred katerim je evropsko politiko ob razpadu Jugoslavije predstavil zunanji minister Van den Broek. Obe delegaciji sta nato sodelovali še na okrogli mizi o razpadu Jugoslavije na nizozemski televiziji (Klemenčič, 1996, 581).

Podporo slovenski neodvisnosti so izrazili tudi Slovenci na **Švedskem**, ki so 29. junija 1991 skupaj s hrvaškimi izseljenci pripravili protestna shoda pred švedskim parlamentom v Stockholmu in Malmöju, 30. junija pa oblikovali odbor za priznanje neodvisnosti Slovenije in poslali protestna pisma članom švedske vlade ter vsem političnim strankam. 5. julija je delegacijo Slovencev in Hrvatov sprejel sekretar zunanjega ministrstva Pierre Schori. 6. in 13. julija so znova organizirali protestne shode po vseh večjih švedskih mestih. Na pobudo Slovencev je poleti 1991 v švedskih časopisih izšlo tudi več člankov, ki so obravnavali dogodke v Sloveniji (Klemenčič, 1996, 581).

SLOVENSKI IZSELJENCI V ZDA

Že ob prvih demokratičnih spremembah v Sloveniji so tudi v ZDA »progresivne« organizacije začele sodelovati z organizacijami »konservativnih« slovenskih Američanov. Tudi več skupin slovenskih izseljencev se je organiziralo na novo in januarja 1990 v Clevelandu ustanovilo Združenje slovenskih Američanov. Namen združenja je bil informirati slovenske Američane, kako lahko vplivajo na ameriško politiko do Jugoslavije, in podpirati demokratizacijo Slovenije ne glede na politične stranke, ki so takrat nastajale v Sloveniji. Konec marca 1990 je združenje odprlo svoj sedež v Euclidu v Ohio. Istočasno so nekateri desno usmerjeni slovenski Američani organizirali tudi Ameriško-slovenski svet, ki ga je vodil dr. Mate Roesemann, z namenom podpreti (zlasti finančno) dve od petih političnih strank Demokratične opozicije Slovenije (Demos), in sicer Slovensko kmečko zvezo in Slovenske krščanske demokrate. Zbrali so okrog 100.000 USD (Klemenčič, Kristen, 1999, 9–10).

Že pred plebiscitom so slovenski Američani sodelovali v zaslišanjih ameriškega Kongresa o Jugoslaviji. Tako je pred senatnim zunanjepolitičnim odborom 14. februarja 1990 urednik *Ameriške domovine* Rudolph M. Susel izrazil upanje, da bo Slovenija postala neodvisna država s svobodnim podjetniškim in večstrankarskim političnim sistemom. Karl Bonutti pa je pred evropskim podkomitejem Odbora za zunanjo politiko Senata ZDA

21. februarja 1991, torej že po plebiscitu v Sloveniji, zahteval podporo ZDA v prizadevanjih Slovenije za neodvisnost (Klemenčič, 1995, 377–378; Bonutti, 2015, 228–229).¹⁷ Za hitrejše reševanje jugoslovanskega vprašanja sta se zavzemala tudi kongresnika slovenskega rodu Dennis Eckart iz Clevelanda in James Oberstar iz Minnesote. Bila sta pobudnika kongresne resolucije, v kateri je dvanajst podpisnikov izrazilo zaskrbljenost zaradi položaja v Jugoslaviji. Posredovana je bila državnemu sekretarju Jamesu Bakerju,¹⁸ ki pa se zanjo ni zmenil in se je, kot že omenjeno, ob obisku Jugoslavije junija 1991 zavzemal za njen nadaljnji obstoj.

Po napadu JLA na Slovenijo, ki je osupnil ameriško javnost, je kongresnik Eckart 27. junija 1991 v govoru v Predstavniskem domu od State Departmenta in predsednika ZDA zahteval, naj podpreta demokracijo v Sloveniji ter ukrepata zoper nasilje JLA.¹⁹ 1. julija 1991 so se predstavniki voditeljev slovenskih bratskih podpornih organizacij, slovenskih župnij in slovenskih kulturnih organizacij na pobudo sodnika Charlesa Ipavca, predsednika Federacije Slovenskih narodnih domov, in Matjaža Jančarja²⁰ sestali v Slovenskem narodnem domu v Clevelandu in ustanovili organizacijo Združeni Američani za Slovenijo [United Americans for Slovenia]. Njen namen je bil vplivati na vlado ZDA, naj vendarle prizna slovensko neodvisnost. Do konca leta 1991 se je vanj vključilo 659 društev ter organizacij ameriških Slovencev. Pomembno je, da so njihovi predstavniki uspeli vzbuditi zanimanje za Slovenijo tudi pri neslovenskih organizacijah, na primer pri zastopnikih medijev ter ameriškem Rdečem križu (Klemenčič, Kristen, 1999, 16).

Že 4. julija 1991 so se v prostorih Ameriške dobrodelnice zveze zbrali številni prostovoljci, ki so organizirano napisali številna pisma zveznim senatorjem, članom Kongresa in predsedniku ZDA z zahtevo po priznanju Republike Slovenije (Prosveta, 24. 7. 1991, 1; Ameriška domovina, 8. 8. 1991, 2). Temu je sledilo prepričevanje visokih uradnikov ameriškega Kongresa in ameriške administracije, v svojih zahtevah pa so slovenski Američani izkoristili tudi zveze kongresnikov slovenskega rodu Eckarta in Oberstarja. Tako sta senator John H. Glenn iz Ohia in Eckart poslala skupno resolucijo z zahtevo po priznanju Slovenije predsedniku Georgeu Bushu. Glenn je ob tej priložnosti izdajatelju in založniku časopisa *Ameriška domovina* Jimu Debevcu izrazil globoko razočaranje nad dejstvom, da ZDA ne priznavajo Slovenije kot samostojne države. Tudi guverner zvezne države Ohio George Voinovich je v pismu že 28. junija 1991 prosil predsednika Busha za

¹⁷ Integralno besedilo Bonuttijevega govora je objavljeno v Bonutti, 2015, 292–295.

¹⁸ NARA, Congress of the United States, House of Representatives, Pismo Dennisa E. Eckarta et al. državnemu sekretarju Jamesu A. Bakerju III, 20. 5. 1991.

¹⁹ NARA, Congressional Record, vol. 127, no. 101, 16757: Support Democracy and Market Reform for All Peoples, 27. 6. 1991.

²⁰ Matjaž Jančar je bil do začetka desetdnevne vojne za Slovenijo jugoslovanski generalni konzul v Clevelandu. Nato je odstopil in že čez nekaj dni postal slovenski predstavnik v Clevelandu. Vse organizacije ameriških Slovencev je pozval, naj podprejo Slovenijo v njenih prizadevanjih za neodvisnost in mednarodno priznanje. ASIM, Poziv Matjaža Jančarja vsem Slovenskim ameriškim organizacijam in vsem Američanom slovenskega porekla, 5. 7. 1991.

posredovanje v zvezi z dejavnostjo JLA v Sloveniji,²¹ v pismu z dne 3. julija pa ga je opozoril, da je leta 1988 ob predsedniški kampanji govoril o problemu zatiranih narodov na primeru Litovcev, in ga vprašal, zakaj ni njegova reakcija v jugoslovanskem primeru podobna, kot je bila reakcija proti Iraku.²²

Med desetdnevno vojno v Sloveniji, posebej pa še, ko se je razdivjala vojna na Hrvaškem, so ameriški Slovenci in ameriški Hrvati priredili številne demonstracije v podporo slovenski in hrvaški neodvisnosti. Potekale so v mnogih mestih ter pred zgradbama ameriškega Kongresa in Združenih narodov. Američani slovenskega rodu iz skoraj vseh slovenskih naselbin v ZDA ter številni njihovi neslovenski prijatelji so pošiljali na tisoče peticij in zahtev po priznanju slovenske neodvisnosti (Klemenčič, 2011, 44). Zanimivo je, da so organizirali poseben odbor za priznanje Slovenije kot samostojne države tudi na tihomorski obali. Vodila sta ga Mark Ryavec in Frank Vidergar, tedanji podpredsednik Slovenske narodne podporne jednote. Odbor je julija 1991 skupaj s Hrvati organiziral demonstracije pred mestno hišo v Los Angelesu. Mestni sveti ameriških mest, v katerih so slovenski ter hrvaški priseljenci in njihovi potomci imeli določen vpliv, so neodvisnost Slovenije in Hrvaške priznali z resolucijami (Klemenčič, Kristen, 1999, 18).

Ko je oktobra 1991 potekel trimesečni moratorij ES na uveljavljanje slovenske neodvisnosti, so slovenski Američani 8. oktobra 1991 preko posebnih telefonskih linij zasuli Belo hišo s tisoči klicev (Ameriška domovina, 31. 10. 1991, 1), akcijo pa so ponovili 10. in 12. februarja 1992, saj so ZDA še vedno odlašale s priznanjem Slovenije. ZDA so Slovenijo, skupaj s Hrvaško ter Bosno in Hercegovino, priznale aprila 1992 (Klemenčič, 2011, 44).

SLOVENSKI IZSELJENCI V KANADI

Zaradi »[...] potrebe po razumevanju [...] sedanjega položaja kanadskih Slovencev vis-a-vis Slovenije kot centra slovenstva in perspektive slovenskega naroda pri uveljavljanju slovenske suverenosti [...]«²³ je bil 25. maja 1990 ustanovljen Kanadski slovenski kongres (KSK). Šlo je za preoblikovanje obstoječe Konference združenih Slovencev Kanade, ustanovljene leta 1989. KSK je pod svojim okriljem kmalu združil večino kanadsko-slovenskih organizacij.²⁴ Ob KSK je treba omeniti še Zvezo slovenskih društev, ki je v južnem Ontariu delovala že od leta 1985. 10. decembra 1990 se je preoblikovala v Vsoslovenski odbor (VSO), katerega namen je bil zbiranje pomoči za odpravo posledic poplav v Sloveniji.

Združeval je kanadske Slovence ne glede na politično in svetovnonazorsko opredelitev (Trebše Štolfa, 2005, 158).

Kljub zanimanju za dogajanja v domovini, je vojna v Sloveniji presenetila vse Slovence v Kanadi. Ker je bilo vodstvo KSK in VSO takrat v Sloveniji, je Jože Slobodnik, predsednik Slovenske gospodarske zbornice v Kanadi,²⁵ poskrbel, da so se Slovenci hitro organizirali. Junija 1991 je bil ustanovljen Slovenski informacijski center, ki je pod vodstvom Cvetke Kocjančič opravil pomembno delo na področju informiranja kanadske javnosti o dogodkih v Sloveniji in pomagal pri organizaciji prireditev v podporo Sloveniji (Klemenčič, 1996, 574–575).

Pomembno vlogo so imeli tudi slovenski duhovniki. Torontski nadškof slovenskega rodu Alojzij Ambrožič je že 28. junija pisal kanadskemu premierju Brianu Mulroneyju in ga pozval, naj kanadska vlada stori vse za prekinitev spopadov v Sloveniji in za začetek pogajanj jugoslovanske vlade s Slovenijo in Hrvaško.²⁶ Istega dne je okrog tri tisoč slovenskih, hrvaških in makedonskih izseljencev protestiralo pred parlamentom province Ontario v Torontu (Slovenska država, junij–julij 1991, 4), v Edmontonu v provinci Alberti pa so se predstavniki Slovensko-kanadskega društva sestali s predsednikom provincialne vlade in ga prosili, naj pri kanadski vladi posreduje za priznanje Slovenije. Podobna zborovanja Slovencev so 30. junija potekala tudi v Londonu in Hamiltonu v Ontariu, 1. julija zvečer pa je bila v cerkvi Marije Brezmadežne v Torontu maša za domovino, ki jo je daroval torontski nadškof Ambrožič. V svojem nagovoru je poudaril, da bi moral svet podpreti neodvisni državi Slovenijo in Hrvaško. Izjavo v podporo neodvisni Sloveniji nadškofa Ambrožiča je v naslednjih dneh objavil tudi časopis *Toronto Star* (Klemenčič, 2002, 114).

6. julija je v središču Toronta okrog tisoč Slovencev mirno opozarjalo javnost in oblasti na nasilje v Sloveniji ter na Hrvaškem. Podobna zborovanja so bila organizirana po glavnih mestih vseh provinc, kjer živijo slovenski izseljenci. Zborovanje v podporo mednarodnemu priznanju Slovenije je konec julija organizirala tudi Slovenska mladina. Na njem so počastili spomin na žrtve agresije JLA na Slovenijo (Trebše Štolfa, 2005, 160).

Po koncu vojne v Sloveniji so mnogi kanadski Slovenci v pismih pozivali predsednika vlade Mulroneyja ter ministrico za zunanje zadeve Barbaro McDougall k priznanju neodvisnosti Slovenije. V tem okviru moramo omeniti zlasti pisma Staneta Kranjca. Pisma s podobno vsebino so pošiljali tudi mnogi Kanadčani neslovenskega rodu, priznanje Slovenije pa so podpirali tudi nekateri člani parlamenta (Trebše Štolfa, 2005, 161). Kanadski

21 ASIM, Pismo Georgea V. Voinovicha, guvernerja Ohia, predsedniku ZDA Georgeu Bushu, 28. 6. 1991.

22 ASIM, Pismo Georgea V. Voinovicha, guvernerja Ohia, predsedniku ZDA Georgeu Bushu, 3. 7. 1991.

23 AKSK, Pristopna izjava Kanadskemu slovenskemu kongresu.

24 AKSK, Kongresne misli – občasno glasilo Kanadskega slovenskega kongresa, 2, 2 (maj 1991), 2.

25 23. oktobra 1990 jo je ustanovilo trideset kanadskih podjetnikov slovenskega porekla.

26 AKSK, Pismo Alojzija Ambrožiča, nadškofa v Torontu, Brianu Mulroneyju, predsedniku vlade Kanade, 28. 6. 1991.

politiki so ta pisma²⁷ obravnavali resno (Klemenčič, 2002, 118). Konec novembra 1991 sta Kanado obiskala zunanji minister Republike Slovenije Dimitrij Rupel in vodja kabineta slovenske vlade Andrej Logar. Med obiskom, ki so ga organizirali predstavniki slovenske izseljenske skupnosti, sta se sestala z zunanjo ministrico McDougallovo. Čeprav ni bil sprejet noben obvezujoč dokument glede priznanja Slovenije, je obisk dosegel svoj namen, saj je bil vzpostavljen neposreden stik med zunanjima ministrstvom obeh držav (Ameriška domovina, 12. 12. 1991, 5). Kanada je Slovenijo priznala 15. januarja 1992 skupaj z državami EU.

SLOVENSKI IZSELJENCI V ARGENTINI

V času vojne za Slovenijo in prizadevanj za njeno diplomatsko priznanje so tudi v Argentini začeli sodelovati pripadniki obeh ideološko razdeljenih emigracij: primorske, večinoma levičarske, ki se je v Argentino priselila deloma iz ekonomskih razlogov in deloma zaradi raznarodovalnega pritiska italijanskega fašizma, ter slovenske politične emigracije, ki se je v Argentino priselila po drugi svetovni vojni. Skupno nastopanje se je kazalo zlasti v navezovanju stikov z ustvarjalci javnega mnenja in pomembnimi osebnostmi argentinske družbe ter v organiziranju manifestacij in kulturnih prireditev, kar naj bi argentinsko javno mnenje obrnilo v prid slovenskim in hrvaškim željam. Pri tem je imela pomembno vlogo Zedinjena Slovenija, krovna politična organizacija slovenske politične emigracije. Njeno lobiranje je tedaj segalo do najvplivnejših predstavnikov argentinskega političnega, gospodarskega, kulturnega in cerkvenega življenja (Kristen, 2007b, 303–304), na kar so, med drugim, kazali osnutki senatnih resolucij, ki so jih v argentinskem parlamentu pripravili nekateri senatorji. V resolucijah so izražali »obžalovanje zaradi vojaške intervencije« in pozivali sprte strani k pogajanjem za mirno rešitev krize.²⁸ Slovenske zahteve sta podprla tudi argentinski Nobelov nagrajenec za mir Adolfo Pérez Esquivel in pisatelj Ernesto Sábato. Njuno pismo v argentinskih časnikih je zelo odmevalo v argentinski javnosti. Kljub temu je nekdanji jugoslovanski vicekonzul v Buenos Airesu Marko Sjekloča ocenil, da je argentinska vlada »pokazala večjo naklonjenost do slovenskih in hrvaških zahtev, kakor javno mnenje« (Sjekloča, 2004, 265).

Slovenski izseljenci v Argentini so konec junija in v začetku julija 1991 pripravili tudi več manifestacij v podporo slovenski neodvisnosti. 30. junija so se množično udeležili manifestacije na trgu San Martín v Buenos Airesu, dva dni prej pa so skupaj s hrvaškimi izseljenci protestirali pred jugoslovanskim veleposlaništvom. Protest je neposredno prenašala ena izmed argentinskih

televizijskih postaj. Manifestacije v podporo Sloveniji so potekale tudi v Bariloachah in Mendozii (Žigon, 2002, 198; Kristen, 2007b, 304–305). Med dejavnostmi Slovencev v Mendozii je treba omeniti enourno oddajo Radia Nacionale, s katero so 1. julija argentinsko javnost seznanili s slovensko željo po neodvisnosti, že dan prej pa je lokalni časopis *Giario los Andes* objavil daljši prispevek z naslovom »E Slovenia, su historia y sus anhelos«. 6. julija so na protestnem shodu razdelili dva tisoč letakov, 3. julija pa jih je sprejel generalni tajnik vlade province Mendoze, dr. Louis Abrego (Klemenčič, 1996, 536).

Akcije slovenskih izseljencev v Argentini in njihovih potomcev niso ostale neopažene, saj je Argentina kot prva država na južnoameriškem kontinentu Slovenijo in Hrvaško priznala že 16. januarja 1992.

SLOVENSKI IZSELJENCI V AVSTRALIJI

Po demokratičnih spremembah v Sloveniji so Slovenci v Avstraliji na pobudo Stanke Gregorič in Alfreda Brežnika ustanovili Slovenske narodne svete za Viktorijo, Novi Južni Wales, Canberro, Queensland in Južno Avstralijo. Ti so se 28. julija 1990 združili v Avstralsko slovensko konferenco za Svetovni slovenski kongres (ASK SSK). Decembra 1990 je Brežnik v Sydneyju odprl Slovenski informacijski urad, s ciljem seznanjati avstralsko javnost z dogodki v Sloveniji (Gregorič, 1995, 10). Ob relativno dobri informiranosti so avstralski Slovenci že 27. januarja 1991 skupaj s hrvaškimi ter albanskimi priseljenci s Kosova v Melbournu, Sydneyju in Canberri protestirali proti uporabi JLA pri reševanju jugoslovanske krize, avstralskega ministra za zunanje zadeve Garetha Evansa pa pozvali, naj posreduje za mirno rešitev krize (Gregorič, 1995, 14). Maja 1991 so se predstavniki ASK SSK in hrvaške ter makedonske skupnosti sestali s premierjem Bobom Hawkom, ki je izrazil zaskrbljenost ob dogodkih v Jugoslaviji, slovenska predstavnika Marjan Kovač in Alfred Brežnik pa sta se zanimala zlasti za reakcije avstralske vlade ob morebitni razglasitvi neodvisnosti Slovenije (Klemenčič, 1996, 576–577).

Ob napadu JLA na Slovenijo so avstralski Slovenci pripravili več protestov v Melbournu, Adelaidu, Sydneyju in Brisbanu. S prvega, ki so ga s hrvaškimi izseljenci pripravili 28. junija pred poslopjem avstralskega parlamenta v Canberri, so Johnu Douthu, osebnemu tajniku ministra za zunanje zadeve Avstralije, predali pismo, v katerem so se zavzeli za ustavitev spopadov v Sloveniji in priznanje Slovenije ter Hrvaške. Istega dne je delegacija obiskala še ambasadi ZDA in ES (Gregorič, 1995, 36–37). Drugemu sekretarju ameriške ambasade Robertu Carlsonu so predali pisno zahtevo, naj ZDA prevzamejo pobudo za ustavitev nasilja v Sloveniji, katerega naj bi po njihovem prepričanju spodbudil

27 Korespondenco med Stanom Kranjcem (podpredsednik KSK), Leandrom V. Skofom (tajnik KSK), Williamom S. Pavlichem in Stephenom S. Pavlichem (oba Slovenski informacijski center) ter kanadskim premierjem Brianom Mulronejem in zunanjo ministrico Barbaro McDougall hrani avtor prispevka.

28 Kopije osnutkov resolucij hrani ASIM.

ameriški državni sekretar Baker ob obisku v Beogradu (Klemenčič, 1996, 577).

29. junija je ASK SSK organizirala podpisovanje peticij, avstralski Slovenci in pripadniki drugih izseljenskih skupnosti pa so začeli akcijo pošiljanja 13.000 dopisnic avstralskemu ministru za zunanje zadeve Evansu (Gregorič, 1995, 54). Slovenski izseljenci so neodvisnost Slovenije zahtevali tudi v številnih pismih, ki so jih pošiljali avstralskim politikom ter avstralskim medijem.²⁹ Protestna pisma in peticije so avstralski politiki jemali resno, saj je predsednik vlade Hawke 4. julija na tiskovni konferenci v Canberri med drugim izjavil, da bo Avstralija priznala Slovenijo in Hrvaško, če bosta »zadostili vsem kriterijem državnosti po mirni poti« (Slovensko pismo, julij–september 1991, 67).

Avstralski Slovenci so podporo za priznanje Slovenije iskali tudi pri vodji opozicije v senatu Robertu Hillu in njegovih sodelavcih, s katerimi so se sestali 22. avgusta v Canberri. Člani opozicije so izkazali naklonjenost demokratizaciji Slovenije in Hrvaške, glede diplomatskega priznanja pa so ostali precej zadržani. Delegacija slovenskih izseljencev se je udeležila tudi razprave v parlamentu, kjer so poslanci liberalne stranke zahtevali priznanje Slovenije in Hrvaške, sprejet pa je bil tudi predlog opozicije o odpoklicu avstralskega veleposlanika v SFRJ (Slovensko pismo, julij–september 1991, 77–80). Med prizadevanja za priznanje Slovenije s strani Avstralije spadajo tudi obiski avstralskih Slovencev pri Garryju Handu, ministru za priseljevanje in etnične zadeve. Po teh obiskih je minister Hand izdal navodilo, da lahko prebivalci iz Slovenije dobijo vstopne vizume za Avstralijo na avstralski ambasadi na Dunaju (Gregorič, 1995, 56), s čemer so avstralske oblasti »tihu« priznale, da Slovenija ni več del Jugoslavije.

Konec leta 1991 in v začetku leta 1992 so avstralski Slovenci organizirali še nekaj odmevnih akcij. Omeniti je treba zlasti večer z avstralskimi parlamentarci, ki ga je 13. decembra 1991 organiziral Slovenski narodni svet Viktorije, večerjo s člani avstralskega parlamenta, združenimi v »Parliamentarians for Slovenia and Croatia«, ki jo je 26. novembra v Canberri organiziralo Slovensko-avstralsko društvo, ter protest slovenskih in hrvaških izseljencev v Canberri 2. januarja 1992 ob obisku ameriškega predsednika Busha (Slovensko pismo, julij–september 1991, 22). Te akcije slovenskih izseljencev so ob zaostrovanju razmer na območju Jugoslavije pripomogle, da je Avstralija priznala Slovenijo že 16. januarja 1991.

SLOVENSKI IZSELJENCI V DRUGIH DRŽAVAH

V prizadevanja za priznanje Slovenije so se aktivno vključili tudi slovenski izseljenci v deželah, kjer so živeli

v relativno majhnem številu. Tako so izseljenci na **Novi Zelandiji** julija 1991 naslovili pismo na novozelandsko vlado in na predsedujočega ES van der Broeka, v katerem so izrazili željo za priznanje neodvisnosti Slovenije.³⁰ Pismo z enakimi zahtevami so oktobra 1991 poslali tudi novozelandskemu ministru za zunanje zadeve Donu McKinnonu. Ta jim je v svojem odgovoru zagotovil, da bodo bodoče akcije njegove vlade glede priznanja nekdanjih jugoslovanskih republik kot neodvisnih držav »konsistentne z akcijami celotne ES«.³¹

Tudi skupina Slovencev iz **Južnoafriške republike** se je z zahtevo po priznanju Slovenije obrnila na vlado te države.³²

ZAKLJUČEK

Iz navedenega je razvidno, da so pripadniki slovenskih avtohtonih manjšin v zamejstvu in slovenski izseljenci v tem obdobju pokazali veliko zanimanje za Slovenijo. Mogoče je celo reči, da je šlo pri Slovencih v tistih trenutkih za renesanso narodne zavednosti.

Zanimivo je, da so na dogodke v Sloveniji v letih od 1990 do 1992 reagirali slovenski izseljenci tudi v deželah, kjer so živeli v relativno majhnem številu, na primer v Južnoafriški republiki ali na Novi Zelandiji. Reakcije slovenskih izseljencev v deželah, kjer jih je bilo relativno veliko in kjer so bile njihove skupine do sredine osemdesetih let 20. stoletja v odnosu do stare domovine politično zelo diferencirane, so v prizadevanjih za priznanje slovenske neodvisnosti s strani njihovih novih domovin pokazale visoko stopnjo enotnosti. Ob tem je treba opozoriti tudi na pomembno vlogo, ki so jo v teh državah odigrali politiki slovenskega rodu, na primer Dennis Eckart iz ZDA, ki je ob izbruhu vojne v Sloveniji takoj v govoru v predstavniskem domu ameriškega Kongresa izrazil prizadetost ob napadu jugoslovanske armade na Slovenijo.

Omeniti je treba, da priznanje Slovenije, Hrvaške ter Bosne in Hercegovine januarja 1992 s strani držav ES, pozneje pa tudi s strani ZDA in vseh drugih držav, primarno ni bilo rezultat pritiskov slovenskih izseljenskih skupnosti na vlade svojih držav. Kljub temu pa je treba priznati in priznavati dosežke teh skupnosti, ki so vplivale na politiko svojih držav do svojih starih domovin. To so priznali tudi vsi pomembnejši slovenski politiki, ki so tako predstavnikom manjšin kot predstavnikom slovenskih izseljenskih skupnosti ob diplomatskem priznanju Slovenije s strani njihovih držav naselitve poslali zahvalna pisma. Posebnega pomena pa je vpliv dejavnosti slovenskih skupnosti v zamejstvu in izseljenstvu na stopnjo njihove kohezivnosti in zavest pripadnosti Slovenstvu.

29 AASK, Pismo Marjana Kovača predsedniku vlade Avstralije R. Hawku, 27. 6. 1991; ASNS, Pismo Anice Markič vsem avstralskim medijem, 3. 7. 1991.

30 Delo, 26. 7. 1991: Peticiji Slovencev iz Nove Zelandije, 2.

31 ASIM, Pismo zunanjega ministra Nove Zelandije Dona McKinnona Antonu Pavelicu, 21. 10. 1991.

32 ASIM, Pismo Jožeta Vogelnika uredništvu Rodne grude, 5. 7. 1991.

THE ROLE OF MEMBERS OF SLOVENIAN INDIGENOUS MINORITIES IN NEIGHBORING COUNTRIES AND SLOVENIAN EMIGRANTS IN SLOVENIA'S INDEPENDENCE

*Matjaž KLEMENČIČ*University of Maribor, Faculty of Arts, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia
e-mail: matjaz.klemencic@um.si

SUMMARY

The author attempts to answer the question to what extent the activities of the Slovenians in neighboring countries and Slovenian emigrants contributed to their new home countries recognitions of the independence. On the basis of original archival sources, newspaper articles and available literature it was confirmed that the international community at the crossroads of the 1990s, did not favor the emergence of new nation-states. The Slovenians living outside the Republic of Slovenia were at that time practically the only ones on which the Slovenians from Slovenia in those crucial moments could rely. As a result, Slovenian politicians then asked the representatives of the Slovenian minorities and Slovenian emigrants for the support and co-operation in all important steps. These were the key moments in their efforts to influence the policy in the new home countries to recognize the independence of Slovenia.

Members of indigenous Slovenian minorities in neighboring countries and Slovenian immigrants of all generations then showed a lot of interest in Slovenia and a high degree of unity in seeking the recognition of Slovenian independence by their new homelands. Although the international recognition of Slovenia was primary not the result of their pressure on the governments of the countries of their settlement, it is necessary to recognize the achievements of these communities that affected the policies of their countries towards Slovenia.

Keywords: Slovenia, Slovenian indigenous minorities, Slovenian emigrants, international community, independence, international recognition

VIRI IN LITERATURA

AASK – Arhiv Avstralske slovenske konference, Melbourne (AASK).

AINV – Arhiv Inštituta za narodnostna vprašanja, Ljubljana (AINV).

AKSK – Arhiv Kanadskega slovenskega kongresa, Toronto (AKSK).

Ameriška domovina = American Home. Cleveland, American Home, 1919–2008.

ASIM – Arhiv Slovenske izseljenske matice, Ljubljana (ASIM).

ASNS – Arhiv Slovenskega narodnega sveta, Melbourne (ASNS).

AZSM – Arhiv Zveze Slovencev na Madžarskem, Szentgotthárd = Monošter (AZSM).

CDRS – Camera dei Deputati, Resoconto Stenografico (CDRS) [Italijanska poslanska zbornica, stenografski zapisniki zasedanj]. <http://storia.camera.it/> (13. 2. 2017).

NARA – National Archives and Records Administration, Washington D. C. (NARA).

Naš tednik. Celovec = Klagenfurt, Narodni svet koroških Slovencev, 1949–2003.

New York Times. New York, The New York Times Co., 1851–.

Novi list. Trst, Zadruga z o.z. Novi list, 1954–1995.

Primorski dnevnik. Trst, Založništvo tržaškega tiska: Družba za založniške pobude, 1945–.

Slovenec. Ljubljana, Slovenec, 1991–1996.

Slovenska država. Toronto, Slovenian National Federation of Canada, 1950–2001.

Slovensko pismo = Slovenian Letter. Melbourne, Slovenski narodni svet, 1990–1992.

The Slovenian Newsletter. London, Slovenia Crisis Centre, 1991–1994.

Benson, L. (2001): Yugoslavia: A Concise History. New York, Palgrave.

Bonutti, K. (2015): Med izbiro in zgodovino: Spomini goriškega Slovenca. Gorica, Goriška Mohorjeva družba.

Ghosh, B. (2000): Towards a New International Regime for Orderly Movements of People. V: Ghosh, B. (ur.): Managing Migration: The Time for a New International regime? Oxford, Oxford University Press, 6–12.

Gombač, B. M. (1996): Slovenija, Italija: Od preziranja do priznanja. Ljubljana, Debora.

Gregorič, S. (1995): Naša bitka za Slovenijo – Avstralija. Melbourne, Slovenski narodni svet Viktorija.

Hutchings, R. L. (1997): American Diplomacy and the End of the Cold War: An Insider's Account of U.S. Policy in Europe, 1989–1992. Baltimore, Johns Hopkins University Press.

Klemenčič, M. (1995): Slovenes of Cleveland: The Creation of a New Nation and a New World Community

Slovenia and the Slovenes of Cleveland, Ohio. Novo mesto, Dolenjska založba.

Klemenčič, M. (1996): Izseljenske skupnosti in ustanavljanje novih držav v vzhodni srednji Evropi: primer Slovencev. Zgodovinski časopis, 50, 3, 391–409 in 50, 4, 573–583.

Klemenčič, M. (2002): Delovanje slovenskih izseljencev v Kanadi za neodvisno Slovenijo. Objava virov s komentarjem. Razprave in gradivo, 40, 106–209.

Klemenčič, M. (2005): Delovanje slovenskih izseljencev iz Velike Britanije za neodvisno Slovenijo. V: Klemenčič, M., Kristen, S., Munda Hirnök, K., Stergar, J. & M. Trebše Štolfa: Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije IV: Slovenci v zamejstvu in po svetu ter mednarodno priznanje Slovenije (Viri, 20). Ljubljana, Arhivsko društvo Slovenije, 269–278.

Klemenčič, M. (2009): The International Community and the FRY/Belligerents, 1989–1997. V: Ingrao, C. W. & T. A. Emmert (ur.): Confronting the Yugoslav Controversies: A Scholars' Initiative. West Lafayette, Purdue University Press, 153–198.

Klemenčič, M. (2011): The Reactions of Immigrants from the South Slavic Lands and their Descendants in the USA to the Dissolution of Yugoslavia (1989–1993). Dve domovini, 33, 37–53.

Klemenčič, M. & S. Kristen (1999): Delovanje slovenskih izseljencev v ZDA za neodvisno Slovenijo = The Activity of Slovene Migrants to the USA for Independent Slovenia. Razprave in gradivo, 34, 9–28.

Klemenčič, M. & V. Klemenčič (2010): Die Kärntner Slowenen und die Zweite Republik: Zwischen Assimilierungsdruck und dem Einsatz für die Umsetzung der Minderheitenrechte. Celovec, Ljubljana, Dunaj, Mohorjeva = Klagenfurt, Laibach, Wien, Hermagoras.

Kristen, S. (2007a): Delovanje slovenskih izseljencev v Argentini za neodvisno Slovenijo. Razprave in gradivo, 53/54, 278–287.

Kristen, S. (2007b): Prizadevanje Slovencev v Italiji za mednarodno priznanje Slovenije. Razprave in gradivo, 53/54, 298–307.

Munda Hirnök, K. (2005): Prispevek porabskih Slovencev k osamosvajanju Slovenije. Razprave in gradivo, 53/54, 288–296.

Pirjevec, J. (1995): Jugoslavija 1918–1992: Nastanek, razvoj ter razpad Karadjordjevičeve in Titove Jugoslavije. Koper, Založba Lipa.

Rameš, S. P. (1992): Nationalism and Federalism in Yugoslavia 1962–1991. Bloomington, Indiana University Press.

Reuter, J. (1993): Jugoslawien: Versagen der internationalen Gemeinschaft? Südosteuropa, 42, 6, 333–343.

Sjekloča, M. (2004): Čez morje v pozabo: Argentinci slovenskih korenin in rezultati argentinske asimilacijske politike. Celje, Fit media.

Stergar, J. (2005): Delovanje koroških Slovencev v Avstriji za neodvisno Slovenijo. V: Klemenčič, M., Kristen, S., Munda Hirnök, K., Stergar, J. & M. Trebše

Štolfa: Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije IV: Slovenci v zamejstvu in po svetu ter mednarodno priznanje Slovenije (Viri, 20). Ljubljana, Arhivsko društvo Slovenije, 37–56.

Trebše Štolfa, M. (2005): Prispevek kanadskih Slovencev k osamosvajanju Slovenije. V: Klemenčič, M., Kristen, S., Munda Hirnök, K., Stergar, J. & M. Trebše Štolfa: Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije IV: Slovenci v zamejstvu in po svetu ter mednarodno priznanje Slovenije (Viri, 20). Ljubljana, Arhivsko društvo Slovenije, 157–196.

Woodward, S. L. (1995): Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution after the Cold War. Washington, D.C., The Brookings Institution.

Žigon, Z. (2002): Vloga Slovencev v tujini pri osamosvajanju. V: Perovšek, J. & B. Šatej (ur.): Slovenska osamosvojitve 1991: pričevanja in analize. Ljubljana, Državni zbor Republike Slovenije; Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 179–190.